

26.2.2009

Dnro 259/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

RESERVIUPSEERIKOULU MENETTELI VIRHEELLISESTI KERTAUSHARJOITUKSEN TERVEYSTARKASTUKSESSA

1 KIRJOITUS

Kantelija kertoi saaneensa tammikuussa 2007 kutsun Reserviupseerikoulun järjestämään kertausharjoitukseen. Hän arvosteli kirjoituksessaan erityisesti tapaa, jolla hänet oli katsottu kertausharjoituksen tulotarkastuksessa palvelukseen kelpaamattomaksi.

Kantelija oli ilmoittanut täyttämässään kyselylomakkeessa olleensa edellisvuonna katkaisuhoidossa huumeiden ja alkoholin käytön vuoksi. Lomakkeen vastaanottanut terveydenhoitaja oli ilmoittanut asiaa lääkäriltä tiedusteltuaan, että kantelijaa ei voitu ottaa kertausharjoitukseen. Kantelijaa ei ollut ohjattu keskustelemaan asiasta lääkärin kanssa, joka oli tehnyt ratkaisunsa pelkästään kyselylomakkeen perusteella. Kantelija kertoi olleensa hoidon jälkeen jo yli kolmen kuukauden ajan tunnollisesti töissä ja käynyt myös säännöllisesti huumetesteissä. Tämän hän olisi voinut selvittää lääkärille.

2 SELVITYS

Kirjoituksen johdosta Pääesikunta on hankkinut lausunnot Pääesikunnan henkilöstöosastolta, Pääesikunnan logistiikkaosastolta, Sotilaslääketieteen Keskukselta ja Itäisen Maanpuolustusalueen Esikunnalta sekä selvityksen Reserviupseerikoululta sekä antanut asiasta lausunnon. Jäljennökset hankituista selvityksistä lähetetään kantelijalle päätöksen mukana tiedoksi.

Selvitysten mukaan reserviläisten terveystarkastuksesta vastasi Reserviupseerikoulussa tehtävään muutamaa päivää aiemmin määrätty sairaanhoitaja, joka oli tehtävässä ensimmäistä kertaa eikä selvityksen mukaan ollut ehtinyt saada tarpeeksi perehdytystä tehtävään. Terveystarkastuksessa oli käsitelty kantelijan päihdeongelmaa ja sen hoitoa kertausharjoitusta edeltäneen kalenterivuoden aikana.

Sairaanhoitaja oli selvitysten mukaan esittänyt kantelijan kotiuttamista terveyslomakkeen tietojen ja keskustelun perusteella neuvoteltuaan asiasta reserviläisten vastaanottamisesta vastanneen yliluutnantin kanssa. Kertausharjoituksen johtajana toiminut majuri oli päättänyt yliluutnantin kanssa keskusteltuaan, että kantelija kotiutetaan välittömästi kertausharjoituksen laadun ja rasittavuuden sekä puolustusvoimien huumausaineiden käyttöä koskevan ohjeistuksen perusteella. Kysymyksessä oli selvitysten mukaan ampumaleiri, jossa ammuttiin vain kovia ampumatarvikkeilla.

Haminan varuskuntasairaalan päällikkölääkärin selvityksen mukaan sairaanhoitajat oli ohjeistettu siten, että he ottavat ongelmatilanteessa puhelimitse yhteyttä ja lähettävät tutkittavan

lääkärin tarkastettavaksi. Selvissä tapauksissa sairaanhoitaja voi päällikkölääkärin mukaan tehdä yksin esityksen kertausharjoituksesta vapauttamiseksi. Päällikkölääkäri on kertonut saaneensa tiedon kantelijan tapauksesta vasta jälkeenpäin.

Pääesikunta on lausunnossaan viitannut annettuun selvitykseen ja todennut, että asiassa oli sinänsä menetelty 1.7.2006 käyttöön otetun Terveystarkastusohjeen mukaisesti. Ohjeen mukaan palveluskelpoisiksi voitiin luokitella päihteiden käytön riippuvuudesta parantuneet ja oireettomat kolmen vuoden seuranta-ajan kuluttua, kun toimintakyky oli todettu hyväksi. Vajaan vuoden seuranta-aikaa katkaisuhoidon jälkeen ei palvelusturvallisuustekijät huomioon ottaen voitu pitää riittävänä. Kantelija on mainittujen terveydellisten syiden vuoksi katsottu palvelukseen kelpaamattomaksi ja asevelvollisuuslain 17 a §:n nojalla vapautettu kertausharjoituksesta.

Pääesikunnan mukaan kotiuttamisen olisi kuitenkin tullut tapahtua asevelvollisuusasetuksen 93 §:n mukaisesti lääkärin esityksestä harjoituksen johtajan päätöksellä. Lääkärintarkastusta edellytti myös kertausharjoitusten lääkärintarkastuksesta annettu ohje. Ohjeen mukaan lääkärintarkastuksen asiallisuudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja valvonnasta on vastuussa koulutettavan esikunnan, joukko-osaston tai laitoksen vakinaisessa palveluksessa oleva lääkäri.

Pääesikunnan mukaan asiassa ei ollut menetelty kaikilta osin voimassa olevan normiston mukaisesti, koska tapaus olisi edellyttänyt lääkärin kuulemista. Kertausharjoituksen lääkärintarkastuksen valvonnasta vastaava lääkäri ei ollut tietoinen tapauksesta ennen tehtyä ratkaisua. Kantelijan palveluskelpoisuuden arvioinnissa oli kuitenkin otettu palvelusturvallisuustekijät huomioon noudattamalla päihteiden käyttöä koskevaa ohjeistoa. Kantelusta ei lausunnon mukaan ilmennyt, oliko kantelija nimenomaisesti pyytänyt lääkärin vastaanotolle pääsyä. Asevelvollisuuslain 15 §:n 4 momentin perusteella hänellä olisi ollut siihen laillinen oikeus.

Sotilaslääketieteen Keskuksen lausunnossa todetaan, että kertausharjoitusten tulotarkastuksessa on periaatteena, että lääkärin ei henkilökohtaisesti tarvitse tarkastaa kaikkia reserviläisiä. Hänen on kuitenkin tarkastettava sairaaksi ilmoittautuneet ja muutkin, kun terveystarkastuslomakkeen tiedot antavat siihen aiheita. Tämä käytäntö perustuu Pääesikunnan lääkintähuolto-osaston pysyväsivohjeeseen (13.2.1986). Kantelijan kirjoituksesta ei ilmennyt, oliko hän pyytänyt lääkärin puheille pääsyä. Yleisperiaatteena oli, että asianomaista tulisi kuulla ennen päätöksen tekoa, jos hän sitä haluaa. Kantelijan tapauksessa vajaa vuoden seuranta-aika katkaisuhoidon jälkeen ei olisi ollut riittävä, jotta hänen ja muun kertausharjoitusjoukon palvelusturvallisuus olisi voitu taata. Kantelijalla ei ollut myöskään ollut esittää hoitavan lääkärin lausuntoa, joka olisi mahdollisesti voinut vaikuttaa kannanottoon hänen palveluskelpoisuudestaan.

3

RATKAISU

Tapahtuma-aikana voimassa olleen asetuksen mukaan kotiuttaminen tapahtui lääkärin esityksestä kertausharjoituksen johtajan päätöksellä. Kantelijan mukaan asiassa oli vain kysytty lääkärin mielipidettä kuulematta häntä henkilökohtaisesti. Selvitysten mukaan kertausharjoituksen valvonnasta vastannut lääkäri sai tietää tapauksesta vasta jälkikäteen. Menettely ei ole näin ollen ollut tuolloin voimassa olleen asetuksen ja kertausharjoituksista annetun ohjeen mukainen.

Sotilaslääketieteen Keskuksen lausunnon mukaan yleisperiaatteena on, että asianomaista tulisi kuulla ennen päätöksen tekoa, jos hän sitä haluaa. Selvitystä siitä, onko kantelija nimenomaan pyytänyt päästä lääkärin kuultavaksi, ei asiakirjoista ilmene. Vanhan asevelvollisuus-

lain 15 §:n 4 momentin mukaan asevelvolliselta ei voitu kieltää hänen pyytämäänsä terveystarkastusta.

Selvitysten perusteella lopputulos olisi ilmeisesti joka tapauksessa ollut, että kantelija olisi Terveystarkastusohjeen sisältö ja kertausharjoituksen luonne huomioon ottaen katsottu palvelukseen kelpaamattomaksi.

Uudessa asevelvollisuuslaissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa ei ole nimenomaisia säännöksiä kertausharjoitusten terveystarkastuksesta. Hallituksen esityksen (HE 37/2007 vp) perustelujen mukaan muussa kuin varusmiespalveluksessa olevan asevelvollisen terveyden selvittäminen on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa ensisijaisesti kyselymenetelmällä. Reservissä oleva asevelvollinen osaa varusmiespalveluksen perusteella arvioida, onko hänen terveydentilansa sellainen, että hän suoriutuu palveluksesta. Näin ollen terveydentilaa selvitettäisiin perustelujen mukaan lääkärin ja muun terveydenhuollon ammattihenkilön tekemässä tarkastuksessa ja tutkimuksessa ainoastaan niiden osalta, jotka ilmoittaisivat olevansa palvelus*kelvottomia*.

Hallituksen esityksen perustelussa ei ole mainittu kantelussa esillä olevaa tilannetta, jossa kertausharjoitukseen saapunut katsoo itsensä palvelus*kelpoiseksi*. Perusteluista käy ilmi uusi käytäntö, jonka mukaan myös muu terveydenhuollon ammattihenkilö kuin lääkäri voi suorittaa näitä terveystarkastuksia. Myös uusi Terveystarkastusohje (TTO 2008) lähtee siitä, että palveluskelpoisuus arvioidaan terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamassa tarkastuksessa. Siinä ei ole kuitenkaan käsitelty kertausharjoitusten terveystarkastuksia. Uudessa ohjeessa on myös uusi palveluskelpoisuusluokka T asevelvollisille, joiden todetaan aiheuttavan vaaraa omalle tai muiden palvelusturvallisuudelle. Tämä luokka ei ole lääkärin esittämä eikä siihen sisälly lääketieteellistä diagnoosikoodia.

Olosuhteet huomioon ottaen apulaisoikeusasiamies katsoi riittäväksi saattaa edellä esittämänsä käsityksen oikeasta menettelystä asiassa Reserviupseerikoulun ja kantelijan tulotarkastukseen osallistuneiden henkilöiden tietoon. Jäljennökset päätöksestä lähetetään tiedoksi myös Pääesikunnalle ja Sotilaslääketieteen Keskukselle.